

**Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»**

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

з фінансово-економічних дисциплін

для вступників на навчання для здобуття освітнього ступеня

«Бакалавр» на базі освітньо-кваліфікаційного рівня

**«Молодший спеціаліст» та освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший
бакалавр»**

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітній ступінь «Бакалавр»

Вінниця – 2022

**Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. директора коледжу

_____ К.Ф. Войцехівський

«__» _____ 2022 р.

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

з фінансово-економічних дисциплін

для вступників на навчання для здобуття освітнього ступеня

«Бакалавр» на базі освітньо-кваліфікаційного рівня

**«Молодший спеціаліст» та освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший
бакалавр»**

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітній ступінь «Бакалавр»

Вінниця – 2022

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри фінансово-економічних дисциплін 17 лютого 2022 р., протокол № 7.

Укладачі:

Бабій В.М., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансово-економічних дисциплін КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»;

Волкодав Т.А., кандидат педагогічних наук, викладач кафедри фінансово-економічних дисциплін КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»;

Євдокимова Н.В., кандидат економічних наук, завідувач кафедри фінансово-економічних дисциплін КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»;

Лимар О.Ф., спеціаліст вищої категорії, викладач кафедри фінансово-економічних дисциплін КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж».

Рецензенти:

Адамик Б.П., кандидат економічних наук, доцент Західноукраїнського національного університету

Майданик О.В., кандидат педагогічних наук, декан факультету педагогіки та фінансово-економічної діяльності КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж».

Програма фахового вступного іспиту з фінансово-економічних дисциплін для вступників на навчання для здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» та освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодшій бакалавр»./ За ред. Бабія В.М., Волкодав Т.А., Євдокимової Н.В., Лимар О.Ф. — Вінниця: КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», 2022 — 37 с.

Програма фахового іспиту для конкурсного відбору вступників на основі здобутого освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» та освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодшій бакалавр» для здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», складена з урахуванням вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики і освітньо-професійної програми та відповідно до навчального плану спеціальності і нормативної документації Міністерства освіти і науки України. Матеріал посібника не містить готових відповідей на питання. Його призначення - допомогти абітурієнту систематизувати набуті знання і закріпити уміння, сформувати оптимальний спосіб їх представлення.

ЗМІСТ

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	3
2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА УМІНЬ ВСТУПНИКІВ	4
3. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ФАХОВОГО ІСПИТУ	6
4. ЗМІСТ ТЕМ І ПИТАНЬ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ІСПИТУ	
а) ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ	7
б) ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК	9
в) ФІНАНСИ	10
г) ПОДАТКОВА СИСТЕМА	14
д) БЮДЖЕТНА СИСТЕМА	15
е) СТРАХОВІ ПОСЛУГИ	19
ж) ГРОШІ ТА КРЕДИТ	23
з) ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ	26
и) БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ	29
5. ЗРАЗОК БІЛЕТА	31

Пояснювальна записка

Програма вступних іспитів для навчання за освітнім ступенем «Бакалавр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» розроблена з урахуванням вимог освітньо-професійної програми підготовки молодших спеціалістів.

Мета фахового вступного випробування – комплексна перевірка знань, умінь і навичок вступників з дисциплін циклу професійної підготовки («Фінанси», «Економічна теорія», «Податкова система», «Фінансовий облік», «Гроші та кредит», «Страхові послуги», «Банківські операції», «Фінанси підприємств», «Бюджетна система») на навчання для здобуття освітнього ступеня «Бакалавр».

Завдання фахового вступного випробування полягає у тому, щоб оцінити знання програмного матеріалу дисциплін професійної підготовки та вміння використовувати набуті знання.

Програма визначає зміст та вимоги до рівня знань вступників на базі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста та критерії їх оцінки. Вступник повинен продемонструвати фундаментальні та професійно-орієнтовані уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці і здатність вирішувати типові професійні завдання, передбачені для відповідного рівня.

Програма фахового вступного іспиту складається з пояснювальної записки, змісту фахових вступних випробувань в розрізі навчальних дисциплін, зразка варіанту фахового вступного іспиту, критеріїв оцінювання фахового вступного іспиту та списку рекомендованої літератури.

Пакет завдань для проведення фахових іспитів містить 25 екзаменаційних білетів. Усі завдання в екзаменаційних білетах є ідентичними за структурою і складністю, що забезпечує об'єктивність оцінювання робіт абітурієнтів.

Порядок проведення вступного іспиту визначається «Правилами прийому до КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж» у 2021 році».

Фахові вступні випробування проводяться фаховими атестаційними комісіями у формі тестування у письмовій формі, яке триває не більше трьох академічних годин.

У процесі підготовки до фахового вступного випробування рекомендується користуватися основною літературою, яку подано до кожної дисципліни.

Критерії оцінювання знань та умінь вступників

Підсумкова оцінка за фахове вступне випробування дорівнює сумі залікових балів, отриманих за виконання кожного завдання білета. Складеним вважається фахове випробування, оцінене від 100 до 200 балів. Якщо абітурієнт набрав менше 99 балів – фахове випробування вважається не складеним. Під час оцінювання екзаменаційної роботи враховується правильність, логічність, глибина відповіді, уміння аналізувати проблеми, які стосуються змісту відповіді, самостійно оцінювати їх та приймати рішення щодо розв'язання проблем.

Шкала оцінювання знань та умінь вступників:

Бали	Критерії оцінювання
180-200 балів	абітурієнт отримує при наданні правильних відповідей на 90-100% тестових питань та при умові вірного, комплексного та обґрунтованого розв'язку практичної вправи;
140-179 балів	абітурієнт отримує при наданні правильних відповідей на 70-89% завдань, при умові вірного, комплексного та обґрунтованого підходу до розв'язку практичної вправи;
100-139 балів	абітурієнт отримує в разі суттєвих помилок при розв'язанні практичної вправи та при наявності невірних відповідей на тестові завдання, при цьому надані правильні відповіді на 50-69% завдань;
0-99 балів	абітурієнт отримує в разі нерозуміння суті завдань, суттєвих помилок при розв'язанні практичної вправи та при наявності невірних і необґрунтованих відповідей на тестові завдання.

Завдання I-го рівня складності оцінюється 10 балами за кожну правильну відповідь на тестове питання.

Завдання II-го рівня складності оцінюється 25 балами за кожну правильну відповідь.

Бали	Характеристика роботи
25	Вступник володіє теоретичним матеріалом у повному обсязі: ґрунтовно володіє науковою термінологією і поняттями з дисципліни; уміє ілюструвати теоретичний матеріал прикладами; володіє високим рівнем орфографічної та пунктуаційної грамотності.
20	Вступник має достатні знання теоретичного матеріалу, проте його робота містить окремі помилки: є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу чи мовленнєвому оформленні; виявляє знання і розуміння основних положень теми (питання), але викладає матеріал не досить повно і допускає неточності;
15	Вступник знає основні положення дисципліни, найважливіші поняття і категорії, але не вміє глибоко і переконливо обґрунтувати свої думки і відчуває труднощі під час добору прикладів; викладає матеріал непослідовно і допускає помилки в мовленнєвому оформленні.

10	Вступник виявляє незнання більшої частини матеріалу; допускає у формулюванні визначень помилки, що спотворюють їхній зміст; непослідовно і невпевнено викладає матеріал;
5	Вступник загалом демонструє поверхове, фрагментарне уявлення про матеріал, не може ним оперувати на практиці: не може робити висновки; у відповідях немає логіки викладу думок.

Практичне завдання III рівня складності оцінюється в розрізі окремих його видів:

➤ заповнений за наведеною господарською операцією бланк документу максимально оцінюється в 50 балів:

- ✓ «10 балів» — фрагментарно зазначенні реквізити документа.
- ✓ «20 балів» — порушена послідовність розташування реквізитів.
- ✓ «30 балів» — у практичному завданні відсутні складові частини реквізиту.
- ✓ «40 балів» — завдання виконано, але у ньому допущені незначні стилістичні, пунктуаційні та граматичні помилки.
- ✓ «50 балів» — документ складено згідно вимог ведення службової документації.

➤ визначення належності елемента бухгалтерського балансу до активу чи пасиву по 2 бали за кожний елемент;

➤ розрахунок суми податку до сплати

Бали	Характеристика роботи
50	Вступник володіє фактичним матеріалом у повному обсязі: ґрунтовно володіє науковою термінологією і поняттями з дисципліни; уміє застосовувати методику розрахунку.
40	Вступник має достатні знання фактичного матеріалу, проте його робота містить окремі помилки: є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу, але викладає розрахунки не досить повно і допускає неточності;
30	Вступник знає основні положення дисципліни, найважливіші поняття і категорії, але не вміє глибоко і переконливо обґрунтувати свої розрахунки і допускає грубі помилки в розрахунках.
20	Вступник виявляє незнання більшої частини матеріалу; допускає у формулюванні розрахунків помилки, що спотворюють їхній зміст; непослідовно і невпевнено викладає матеріал;
5	Вступник загалом демонструє поверхове, фрагментарне уявлення про матеріал, не може ним оперувати на практиці: у відповідях немає логіки викладу думок.

Порядок проведення фахового випробування

➤ Допуск до фахового випробування вступників здійснюється за наявності екзаменаційного листа та документа, який засвідчує особу (паспорта, свідоцтва про народження тощо).

➤ Фахове випробування проводиться згідно з розкладом, складеним приймальною комісією.

➤ Вступник отримує один комплект екзаменаційних завдань; заміна завдань не дозволяється.

➤ Вступник має право звернутися до екзаменаторів з проханням щодо уточнення умов завдань.

➤ Під час фахового випробування не дозволяється порушувати тишу, спілкуватися з іншими вступниками, користуватися електронними, друкованими, рукописними інформаційними джерелами.

➤ Запис відповіді здійснюється в бланку відповіді білета.

➤ Користування сторонніми джерелами інформації та порушення процедури проходження фахових випробувань може бути причиною для відсторонення вступника від вступних випробувань.

➤ Вступники, які не з'явилися на фахове випробування без поважних причин у визначений розкладом час, до участі у подальших випробуваннях та у конкурсі не допускаються.

➤ Перескладання фахових випробувань не дозволяється.

Зміст дисципліни «Економічна теорія»

Політична економія як фундаментальна суспільна наука

Зародження та основні етапи розвитку політичної економії. Первісна економічна думка та її представники. Меркантилізм. Фізіократи. Класична політична економія. Марксизм. Маржиналізм. Сучасні економічні теорії. Розвиток економічної думки в Україні.

Предмет політичної економії. Тракткування предмета політекономії різними школами. Політекономія як наука про суспільні виробничі відносини у взаємодії з продуктивними силами. Політекономія — фундаментальна економічна наука, що вивчає загальні закономірності господарського життя.

Метод політичної економії та його складові. Специфіка економічного дослідження. Загальні методи наукового пізнання та їх використання. Системний і структурно-функціональний методи дослідження. Економіко-математичне та статистичне моделювання. Позитивний і нормативний аналіз. Особливості мікро- та макроекономічного аналізу.

Економічні категорії та економічні закони. Пізнання і використання економічних законів. Об'єктивне та суб'єктивне в економіці.

Функції політекономії. Політична економія і обґрунтування економічної політики. Місце політичної економії в системі економічних наук.

Виробництво і його основні чинники. Суспільний продукт.

Суспільне виробництво та його елементи. Матеріальне і нематеріальне виробництво. Суспільний поділ праці, його форми. Виробництво, розподіл, обмін, споживання.

Основні економічні фактори (ресурси) виробництва, їх взаємодія. Закон відносної обмеженості економічних ресурсів. Межа виробничих можливостей. Виробнича функція та її складові. Проблема економічного вибору. Закон зростання альтернативних витрат.

Політекономія про роль людини в суспільному виробництві.

Результативність виробництва та її показники. Основні напрями підвищення ефективності суспільного виробництва.

Економічні потреби суспільства і роль виробництва в їх задоволенні.

Економічні потреби суспільства, їх сутність і класифікація. Безмежність потреб. Закон зростання потреб і механізм його дії. Виробництво як визначальний фактор формування та розвитку потреб.

Теорії потреб (мотивацій). Теорія потреб А. Маслоу. Теорія потреб Мак-Клепанда, процесуальні теорії мотивації.

Економічні інтереси, їх сутність і види. Інтереси і потреби: діалектика взаємозв'язку. Єдність і суперечності в системі інтересів суспільства.

Благо як засіб задоволення потреб. Корисність благ. Величина корисності. Закон насичення потреб. Економічні суперечності та шляхи їх розв'язання.

Економіка суспільства як сукупність видів економічної діяльності.

Формаційний та цивілізаційний підходи до процесів суспільного розвитку.

Економічні системи. Зміст та структурні елементи економічної системи. Цілісність, органічність, ієрархічність системи. Джерела руху економічної системи.

Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи. Структура економічних відносин. Соціально-економічні відносини. Організаційно-економічні і техніко-економічні відносини.

Типи і еволюція економічних систем. Традиційна система. Ринкова економіка вільної конкуренції. Командно-адміністративна система. Соціально орієнтована ринкова економіка. Змішані системи. Перехідні економічні системи: зміст, ознаки, суперечності.

Відносини власності в економічному житті суспільства.

Власність та її роль в економічній системі. Економічний і правовий зміст власності. Право володіння, розпорядження, користування. Суб'єкти та об'єкти відносин власності.

Основні форми власності, їх взаємодія. Індивідуальна власність. Приватна власність. Колективна власність, її види. Корпоративна та державна власність. Особливості акціонерної форми власності. Інтелектуальна власність.

Еволюція відносин власності. Новітні тенденції у розвитку відносин власності. Особливості здійснення процесів роздержавлення та приватизації в Україні.

Товарне виробництво.

Генезис форм організації суспільного виробництва. Натуральна (традиційна) форма організації виробництва. Суть і риси натурального виробництва, його історичні межі.

Товарна форма організації суспільного виробництва. Умови виникнення товарного виробництва, його суть, ознаки і роль у розвитку суспільства. Суперечності товарного виробництва.

Товар і його властивості. Відмінність товару від продукту. Властивості товару: споживча вартість, мінова вартість, вартість. Цінність товару: альтернативні теорії. Корисність товару, її вимір. Закон спадної корисності.

Величина вартості товару та фактори, що на неї впливають. Індивідуальна і суспільна вартість. Закон вартості, його зміст та функції.

Нове в розумінні сутності товару та форм його реалізації. Специфіка послуги як товару. Інформація як товар.

Гроші та закони їх обігу.

Виникнення і розвиток грошових відносин. Суть і функції грошей. Співвідношення функцій міри вартості та засобу обігу. Поєднання функцій нагромадження і засобу платежу.

Різноманітність форм грошей: товарні, металеві та паперові; кредитні та електронні. Функціональні форми грошей. Грошовий обіг та його закони.

Теорії грошей. Металістична та номіналістична теорії. Кількісна теорія грошей. Теорія грошей К. Маркса. Сучасні теорії грошей.

Грошові реформи: їх сутність і спрямування.

Форми суспільного продукту в процесі відтворення

Валовий внутрішній продукт, поняття характеристика. Національне багатство. Економічне зростання та його чинники. економічні цикли. Сутність та призначення інвестицій. Зайнятість населення, відтворення робочої сили та їх регулювання державою. Сутність безробіття. Державне регулювання економіки. Податкова система та податки. Змішана система економіки. Економічні аспекти глобальних проблем. Поняття та сутність економічної кризи.

Список рекомендованої літератури

1. Башнянин Г.І. Політична економія. - Київ: Ніка-Центр Ельга, 2003.
2. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічної теорії: Підручник. - К.: Вища шк., 2006.

3. Економічна теорія. Політекономія: Підручник //За ред. В. Д. Базилевича. - К.: Знан-ня-Прес, 2001.
4. Економічна теорія: Підручник //За ред. В.М. Тарасовича. - К.: Центр навчальної літератури, 2006.
5. Злучко С. Основи історії економічної теорії. - Львів: ЛНУ, 2001.
6. Історія економічних учень: Підручник //За ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. - К: КНЕУ, 1999.
7. Основи економічної теорії: Підручник //За ред. Л.С. Шевченко. – Х: «Право», 2010.

Зміст програми дисципліни «Фінансовий облік»

Міжнародні принципи й організація обліку за національними стандартами

Правові засади регулювання, організації і ведення бухгалтерського обліку. Економічна суть фінансового обліку. Фінансова звітність як інформаційна база для управлінських рішень. Економічна суть облікової політики. Загальна схема фінансового обліку

Облік грошових коштів

Склад грошових коштів та контроль за їх зберіганням. Нормативно-правове забезпечення порядку ведення касових операцій. Облік касових операцій. Інвентаризація каси. Порядок відкриття і закриття рахунків в установах банків. Форми безготівкових розрахунків. Оформлення розрахункових документів та приймання їх установами банків. Облік операцій на поточному рахунку. Облік операцій на інших рахунках у банках. Особливості обліку грошових коштів в іноземній валюті

Облік розрахункових операцій та інших активів

Облік розрахунків з підзвітними особами. Облік розрахунків за кредитами банків Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками, покупцями та замовниками. Облік розрахунків з бюджетом та позабюджетними фондами Облік розрахунків з учасниками, векселями. Облік дебіторської заборгованості

Облік зобов'язань

Визнання ,оцінка та класифікація зобов'язань.

Облік товарно-матеріальних цінностей

Класифікація та визнання запасів. Оцінка запасів. Документальне оформлення руху запасів. Інвентаризація виробничих запасів

Склад і облік необоротних активів

Необоротні активи, основні засоби їх класифікація та оцінка. Облік надходження та вибуття основних засобів. Облік необоротних активів

Облік праці і заробітної плати

Системи та форми оплати праці. Облік особового складу. Техніка нарахування заробітної плати, лікарняних, відпускних. Розрахунок утримань із заробітної плати

Облік доходів і результатів діяльності

Класифікація та визнання доходів. Облік доходів від основної діяльності, операційних доходів. Порядок формування фінансових результатів

Облік інвестицій

Облік капітальних інвестицій Поняття, класифікація та оцінка фінансових інвестицій. Облік поточних та довгострокових фінансових інвестицій

Облік власного капіталу і забезпечення зобов'язань

Капітал підприємства та його структура. Порядок формування та облік статутного капіталу
Облік неоплаченого та вилученого капіталу. Облік резервного капіталу Облік додаткового капіталу.
Формування, використання та облік прибутку підприємства. Облік забезпечення майбутніх витрат і
платежів. Облік цільового фінансування

Облік витрат за елементами діяльності

Класифікація та визнання витрат. Схеми обліку витрат на рахунках бухгалтерського обліку
Елементи витрат і статті калькуляції. Відображення витрат у системі бухгалтерських рахунків Облік
витрат допоміжних виробництв. Облік загальновиробничих витрат

Облік витрат за видами діяльності

Облік витрат на виробництво продукції. Облік витрат від браку, незавершеного виробництва
Облік адміністративних витрат, витрат на збут та інших витрат операційної діяльності. Облік інших
витрат звичайної діяльності та надзвичайних подій

Принципи і методи калькуляції за галузями виробництва

Бухгалтерський облік у сільському господарстві Бухгалтерський облік у будівництві
Бухгалтерський облік у торгівлі Бухгалтерський облік на автотранспортних підприємствах

Бухгалтерська звітність

Призначення і склад фінансової звітності. Узагальнення даних обліку для складання
фінансової звітності. Методика складання балансу. Порядок складання Звіту про фінансові
результати Порядок складання Звіту про рух грошових коштів. Порядок складання Звіту про власний
капітал

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.99р. №996-XIV.
2. Атамас П.Й. Основи обліку в бюджетних установах: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 288 с.
3. Кириченко В.В. Особливості бухгалтерського обліку в бюджетних організаціях: навч. Посіб./ В.: КНЕУ, 1999. – 288 с.
4. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Микитюк Н.Я. Фінансовий облік. Підручник. – К.: «Хай-Тек Прес», 2013. – 544 с.
5. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: навч.-метод. Посіб. – К.: КНЕУ, 2003. 734 с.
6. Піроженко О.І. Як заповнити первинну документацію: навч. Посіб. Харків, 2007, 560с.
7. Стельмашук В.В. Бухгалтерський облік: Навч. Посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 528 с.
8. Сук Л.К., Сук П.Л., Стасишен М.С. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Навч. Посіб. – К.: Каравела, 2008. -208 с.

Зміст програми дисципліни «Фінанси»

Суть фінансів, їх функції і роль

Фінанси як економічна категорія. Історичні аспекти становлення, функціонування та розвитку фінансів. Об'єктивні передумови існування фінансів. Характерні ознаки фінансів, їх суспільне призначення, двоїста сутність фінансів. Фінанси як суспільні, економічні, грошові, розподільчі, фондоутворюючі відносини. Функції фінансів. Розподільча функція та механізм її дії в ринкових умовах. Контрольна функція фінансів. Суспільне призначення фінансового контролю як форми реалізації контрольної функції фінансів. Взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями в процесі вартісного розподілу. Фінансові ресурси, їх суть і призначення. Класифікація фінансових

ресурсів. Роль і значення централізованих фондів у забезпеченні загальнодержавних потреб. Децентралізовані фінансові ресурси. Фінансові резерви. Механізм формування та використання фінансових ресурсів суспільства.

Фінансова система

Суть і поняття фінансової системи країни. Структура фінансової системи України. Принципи побудови фінансової системи. Типологізація та структуризація фінансових систем. Організаційна структура фінансової системи. Внутрішня побудова фінансової системи. Сфери та ланки фінансових відносин: державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, міжнародні фінанси. Фінансовий ринок як забезпечуюча ланка фінансової системи. Фінансові відносини на світовому ринку.

Фінансова політика і фінансовий механізм

Фінансова політика – складова частина економічної і соціальної політики. Ланки фінансової політики. Фінансова стратегія. Фінансова тактика. Фінансова політика України на сучасному етапі. Суть фінансового механізму і його складові елементи. Фінансові методи. Фінансові важелі, стимули, санкції. Організаційна структура і правовий режим фінансового механізму. Взаємодія фінансового механізму з господарським механізмом і фінансовою політикою. Управління фінансами. Функціональні ланки процесу управління фінансами. Стратегічне й оперативне управління. Функції Президента, законодавчих і виконавчих органів влади та управління в галузі загального керівництва фінансами. Повноваження Міністерства фінансів та його структур у сфері оперативного управління фінансами. Управління фінансами на рівні міністерств, відомств, підприємств, домогосподарств. Автоматизовані системи управління фінансами. Фінансове планування: суть, принципи, завдання. Етапи і методи фінансового планування. Система фінансових планів. Зведений баланс фінансових ресурсів держави. Фінансове планування на загальнодержавному, галузевому та територіальному рівнях. Фінансові плани суб'єктів господарювання. Фінансовий контроль. Суть, мета, завдання фінансового контролю. Принципи фінансового контролю. Класифікація фінансового контролю. Види, форми, методи фінансового контролю. Органи фінансового контролю та їх повноваження. Напрями підвищення дієвості фінансового контролю.

Податки. Податкова система

Передумови виникнення і розвитку податків. Економічна сутність податків та їх призначення. Елементи податку. Об'єкти оподаткування. Суб'єкт, платник, носій податку. Джерела сплати податків. Податкова ставка. Податкові пільги. Класифікація податків. Види податків. Прямі податки. Непрямі податки. Податкова система: суть, структура, основи побудови. Принципи і методи оподаткування. Податкова політика України на сучасному етапі. Податок на додану вартість (ПДВ). Соціально-економічна суть ПДВ. Механізм справляння акцизного податку. Платники, об'єкти оподаткування податку на прибуток підприємств. Основи прибуткового оподаткування населення. Категорії платників податку. Сукупний оподатковуваний дохід як об'єкт оподаткування. Пільги з податку на доходи з фізичних осіб. Оподаткування доходів громадян від підприємницької діяльності (єдиний податок). Платежі за ресурси. Майнове оподаткування. Місцеві податки і збори. Інші податкові платежі до бюджету.

Державні фінанси

Державні фінанси як елемент фінансової системи. Склад і структура державних фінансів. Грошові потоки на макроекономічному рівні. Ланки та рівні державних фінансів.

Фінансові ресурси держави. Склад і джерела формування державних доходів. Державні видатки: види, норми та напрями використання. Державні фінанси у системі економічних важелів. Економічні доктрини «економіки попиту» та «економіки пропозиції», їх вплив на фінансові важелі регулювання соціально-економічних процесів.

Тема 6. Бюджет. Бюджетна система

Бюджет як економічна та юридична категорія. Об'єктивні передумови функціонування бюджету держави. Соціально-економічне значення бюджету. Бюджет як економічна категорія. Бюджет як основний фінансовий план держави. Розподільча і контрольна функції бюджету. Доходи бюджету. Видатки бюджету. Структура і принципи побудови бюджетної системи. Поняття бюджетного устрою. Види бюджетів України. Розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи. Бюджетні права органів державної влади і управління. Бюджетне регулювання. Поняття закріплених і регулюючих доходів. Дотації, субсидії, субвенції і їх роль в збалансуванні місцевих бюджетів. Бюджетні резерви. Роль і призначення бюджетної класифікації. Бюджетна класифікація доходів, видатків бюджету, бюджетного фінансування, державного боргу. Бюджетний процес. Організація бюджетного планування. Порядок складання, розгляду, затвердження державного і місцевих бюджетів. Складання звітів про виконання державного і місцевих бюджетів та їх затвердження. Касове виконання дохідної й видаткової частин державного і місцевих бюджетів.

Доходи і видатки державного бюджету

Економічна суть доходів державного бюджету України. Форми і методи мобілізації грошових коштів до бюджету. Класифікація доходів бюджету. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Трансферти. Соціально-економічна суть видатків бюджету. Напрями використання бюджетних коштів. Видатки державного бюджету на розвиток економіки і науки. Склад і структура бюджетних асигнувань на соціально-культурні заходи і соціальний захист населення. Фінансування потреб національної оборони і державного управління. Бюджетний дефіцит. Джерела фінансування дефіциту бюджету.

Місцеві фінанси

Суть і склад місцевих фінансів. Фінансові ресурси місцевого самоврядування. Місцеві бюджети. Доходи і видатки місцевих бюджетів. Загальнодержавні податки і збори, закріплені за місцевими бюджетами. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. Види неподаткових надходжень до місцевих бюджетів. Склад і структура місцевих бюджетів. Видатки бюджетів територіальних громад на потреби місцевого самоврядування. Джерела надходжень та основні напрями використання. Фінансові ресурси інших органів місцевого самоврядування. Децентралізація місцевих бюджетів.

Державний кредит і державний борг

Економічна суть державного кредиту. Взаємозв'язок і відмінності між державним і банківським кредитом. Види і форми державного кредиту. Внутрішній і зовнішній державний кредит. Державні позики. Державні грошово-речові лотереї. Використання ощадних вкладів для кредитування потреб держави. Державний позиковий фонд. Класифікація державних позик. Види державних цінних паперів, порядок їх емісії та погашення. Способи коригування державної позикової політики. Державний борг. Капітальний і поточний державний борг. Причини виникнення і наслідки зростання державного боргу. Джерела погашення державного боргу. Управління державним боргом.

Соціальні позабюджетні фонди

Цільові державні фонди як складова частина спеціального фонду державного бюджету. Необхідність існування цільових фондів. Види цільових державних фондів. Пенсійний фонд України: призначення, джерела формування, напрямки використання. Порядок нарахування і сплати обов'язкових страхових внесків (єдиного соціального внеску). Фонд соціального страхування на випадок тимчасової втрати працездатності: призначення, джерела формування, шляхи використання. Призначення, джерела формування, напрями використання фонду соціального страхування на випадок безробіття. Фонд загальнообов'язкового соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань: призначення, порядок формування та використання.

Фінанси суб'єктів господарювання

Суть, функції, основи організації фінансів підприємств. Форми фінансування підприємницької діяльності. Класифікація грошових нагромаджень підприємств. Фінанси комерційних підприємств. Комерційний розрахунок і самофінансування. Грошові нагромадження підприємств. Соціально-економічне значення прибутку і порядок його розподілу. Показники рентабельності. Фонди цільового фінансування, що формуються за рахунок прибутку. Фінанси підприємств різних форм власності, організацій та підприємств, що здійснюють неприбуткову діяльність. Форми й методи фінансового забезпечення установ невиробничої сфери. Кошторисне фінансування бюджетних організацій. Нормування бюджетних асигнувань. Бюджетне фінансування установ освіти, науки, підготовки кадрів, охорони здоров'я, соціального забезпечення. Позабюджетні кошти бюджетних установ, їх види та порядок використання. Фінанси громадських організацій і благодійних фондів.

Страховання. Страховий ринок

Економічна необхідність, суть і роль страхування. Фінансові відносини у сфері страхування. Форми і методи страхового захисту. Система страхових фондів. Класифікація страхування за об'єктами і ознакою ризику. Обов'язкове й добровільне страхування, принципи їх реалізації. Страховий ринок. Поняття страхового ринку та його організаційна структура. Учасники страхового ринку. Організаційні форми функціонування страхових компаній. Формування й розвиток страхового ринку в Україні. Державний нагляд за страховою діяльністю. Ліцензування страхової діяльності.

Фінансовий ринок

Суть фінансового ринку, його роль у мобілізації та перерозподілі фінансових ресурсів. Класифікація фінансових ринків. Ринок позичкових капіталів. Ринок цінних паперів. Первинний і вторинний фінансові ринки. Механізм функціонування фінансового ринку. Види цінних паперів та їх характеристика. Пайові цінні папери. Боргові цінні папери. Похідні цінні папери. Приватизаційні цінні папери. Правове регулювання фінансового ринку. Порядок реєстрації та обігу цінних паперів. Діяльність із випуску та організації обігу цінних паперів. Учасники ринку цінних паперів. Емітенти, інвестори та фінансові посередники. Фондова біржа. Організація роботи фондової біржі. Порядок допуску цінних паперів до обігу на фондових біржах. Біржові операції та порядок розрахунків при їх здійсненні. Перспективи розвитку фінансового ринку в Україні.

Міжнародні фінанси

Сутність, призначення та структура міжнародних фінансів. Поняття фінансового механізму зовнішньоекономічних відносин. Суб'єкти й види зовнішньоекономічної діяльності. Міжнародні фінансові операції та їх класифікація. Організація валютно-фінансових відносин. Валютне регулювання. Валютні обмеження. Використання валютних надходжень. Валютний курс і валютний паритет. Форми і види валютних курсів. Методика встановлення валютного курсу в Україні. Конвертованість валют. Види і форми міжнародних розрахунково-кредитних відносин. Фінансова діяльність міжнародних організацій. Міжнародні фінансові інститути, їх завдання і сфери діяльності. Світовий фінансовий ринок. Валютні ринки. Поняття і види валютних ринків. Правове регулювання діяльності міжбанківської валютної біржі. Організація і порядок роботи біржового валютного ринку. Розвиток валютного ринку в Україні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник / О. Д. Василик. - К.: НІОС, 2013. – 416 с.
2. Меглаперідзе А. С. Фінанси : навч. посібник / за заг. ред. А. С. Меглаперідзе. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 420 с.
3. Романенко О. Р. Фінанси: підручник для ВНЗ / О. Р. Романенко; Міністерство освіти і науки

України. Київ: центр учбової літератури, 2016. – 310 с.

4. Стойко О. Я. Фінанси: навч. посібник /О. Я. Стойко, Д. І. Дема; за ред. О. Я. Стойка. – К.: Алерта, 2014. – 432 с.

5. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні): підручник / В. О. Онищенко, А. Ю. Бережна, Л. О. Птащенко, І. Б. Чичкало-Кондрацька. – К. : Центр учбової літератури, 2016. – 600 с.

6. Фінанси : навч. посібник / А. В. Базилюк, І. В. Горобінська, О. В. Жулин, І. О. Карлова та ін.; за наук. ред. А. В. Базилюк – К. : Кондор, 2014. – 348 с.

7. Фінанси для фінансистів: підручник / К. В. Багацька, О. А. Гнатенко, Т. А. Говорушко та ін. ; за заг. ред. Т. А. Говорушко. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 612 с.

8. Фінанси: Навчальний посібник / А. С. Крутова, О. П.Близнюк, Л. І. Лачкова та ін. - Х.: Видавництво «Лідер», 2013. – 560 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/1055/1/10_KRED_FINANCE_DS_Edition.pdf.

9. Шеремет О. А. Фінанси для фінансистів: підручник / за заг. ред О. А. Шеремет. – К. Центр учбової літератури, 2013. – 612 с.

10. Юрій С. І. та ін. Фінанси: підручник / С. І. Юрій та ін., за редакцією С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2012. – 687 с.

Зміст програми дисципліни «Податкова система»

Сутність і види податків

Історія виникнення податків. Суть, умови виникнення, ознаки, класифікація та функції податків.

Податкова система і податкова політика

Суть та принципи системи оподаткування. Права та обов'язки платників податків. Сутність, функції податкового менеджменту. Поняття податкової роботи. Види перевірок. Форми та способи ухиляння від сплати податків. Недоліки податкової системи. Типи та напрями податкової політики.

Державна податкова служба України

Права та обов'язки органів державної податкової служби. Структура податкової служби та її функції. Відповідальність платників податків. Облік платників податків. Оскарження рішень контролюючих органів Податковий борг та податкова застава. Списання та розстрочення податкового боргу

Податок на доходи фізичних осіб

Платники податку, об'єкт оподаткування, база оподаткування, доходи, які не включаються до оподаткованого доходу Податкова знижка, ставки податку, податкова соціальна пільга Оподаткування обміни та продажу рухомого та нерухомого майна. Оподаткування спадщини, подарунків. Оподаткування інвестицій, дивідендів, вигащів, благодійної допомоги, іноземних доходів

Податок на прибуток підприємств

Платники податку, об'єкт оподаткування, порядок визнання доходів. Порядок визнання доходів та витрат. Оподаткування операцій особливого виду. Ставки податку, звільнення від оподаткування.

Земельне та майнове оподаткування

Платники податку, об'єкти оподаткування, ставки податку. Пільги щодо сплати податку для фізичних та юридичних осіб. Земельні ділянки, що не підлягають оподаткуванню. Строки сплати.

Непрямі податки

Податок на додану вартість – платники, база, об'єкт , ставки оподаткування Порядок реєстрації та аналювання реєстрації платника податку Операції, що не є об'єктом оподаткування та

звільнені від оподаткування Податковий кредит та податкова накладна Акцизний податок – платники, об'єкти оподаткування Особливості оподаткування алкогольних та тютюнових напоїв Мито – призначення, види, пільги в оподаткуванні

Оподаткування суб'єктів малого підприємництва

Єдиний податок – платники, ставки, звітність

Платежі до державних цільових фондів

Пенсійний фонд, фонд соціального страхування на випадок безробіття Фонд соціального страхування тимчасової втрати працездатності, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань

Місцеві податки Інші податки та збори

Екологічний податок. Збір за користування радіочастотним ресурсом. Збір за спеціальне використання води. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Іванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Кізима А.Я., Карпова В.В. Податковий менеджмент: Підручник. – .: Знання, 2008. – 525 с.
2. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій :навч. посіб. / під ред. Ю. Б. Іванова, І. А. Майбурова. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2010. – 492 с.
3. Податкова система: Навчальний посібник / [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.]; за ред. В.Г.Баранової. – Одеса: ВМВ, 2014. – 344 .
4. Податкове регулювання соціального розвитку: світовий досвід та тенденції в Україні [Текст]: монографія / Ю. Б. Іванов, О. М. Тищенко, О. В. Грачов та ін. ; за заг. ред. Ю. Б. Іванова. – Х. : ФОП Александрова К. М.; ВД "ІНЖЕК", 2012. – 496 с.
5. Податковий кодекс України від 16 квітня 2018 . 2755-VI.
6. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Бухгалтерія. – № 50 (933), 2010. – 322 с.
7. Проблеми розвитку корпоративного податкового менеджменту: монографія / [за заг. ред. Ю. Б. Іванова]. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 496 с.
8. Сідельникова Л.П., Костіна Н.М. Податкова система: Навч. посібник. — Київ: Ліра , 2013. — 604 .

Зміст програми дисципліни «Бюджетна система»

Сутність, призначення та роль бюджету держави

Державний бюджет як економічна категорія, його об'єктивний характер. Об'єкти та суб'єкти бюджетних відносин. Місце і значення бюджетних відносин в загальній системі фінансових взаємозв'язків в національній економіці. Особливості державного бюджету як економічної категорії. Фактори, що обумовлюють формування і використання державного бюджету в Україні: економічні, політичні, соціальні. Перерозподіл фінансових ресурсів через бюджетну систему України. Фінансові ресурси і витрати держави. Взаємозв'язок розподілу та перерозподілу національного доходу і формування бюджету. Необхідність і значення бюджетних резервів. їхні форми. Удосконалення системи бюджетних резервів.

Бюджет як основний фінансовий план держави

Державний бюджет як головний фінансовий план держави. Склад і структура доходної та видаткової частин державного бюджету, фактори, що впливають на них. Основні характеристики державного бюджету: обсяг доходів та видатків, бюджетний дефіцит (профіцит) і джерела його

покриття, запозичення, форми зв'язку з бюджетами інших рівнів. Правовий характер державного бюджету як фінансового плану. Поточний бюджет і бюджет розвитку. Складові частини бюджету: загальний фонд та спеціальний фонд. Роль і місце державного бюджету у фінансово-кредитному механізмі. Державний бюджет у системі фінансового забезпечення потреб соціально-економічного розвитку фінансового регулювання, його роль у сукупності економічних методів управління економікою держави.

Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

Бюджетний дефіцит як економічна категорія та показники стану бюджету. Модель визначення розміру бюджетного дефіциту. Дефіцит бюджету як один з макроекономічних показників, що характеризують сутність економічної моделі. Причини виникнення та джерела покриття бюджетного дефіциту. Характеристика бюджетного дефіциту як показник стану бюджету в якості фінансового плану держави. Аналітичний огляд бюджетного дефіциту України. Регулювання бюджетного дефіциту. Основні заходи щодо зниження бюджетного дефіциту.

Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи

Бюджетна система України, її сутність, етапи становлення. Адміністративно-територіальний поділ як основа побудови бюджетної системи. Види бюджетів в Україні. Державний бюджет. Місцеві бюджети. Бюджети місцевого самоврядування. Зведений бюджет, його призначення. Роль і значення бюджетних відносин у зміцненні економічної самостійності адміністративно-територіальних формувань. Управління бюджетною системою. Апарат управління на різних рівнях, його характеристика. Права, обов'язки, функції та завдання фінансових органів з управління бюджетами. Принципи, на яких ґрунтується бюджетна система України: єдності, збалансованості, самостійності, повноти, обґрунтованості, ефективності, субсидіарності, цільового використання бюджетних коштів, справедливості і неупередженості, публічності та прозорості, відповідальності учасників бюджетного процесу. Сутність принципів бюджетної системи. Бюджетна класифікація, її правове та організаційне значення. Складові частини бюджетної класифікації, їх зміст. Класифікація доходів бюджету. Класифікація видатків та кредитування бюджету. Класифікація фінансування бюджету. Класифікація боргу. Значення бюджетної класифікації для планування, виконання бюджетів, контролю та аналізу. Бюджетні правовідносини: об'єкти, суб'єкти, норми бюджетного права. Склад бюджетного законодавства. Бюджетний кодекс України.

Бюджетний процес

Сутність бюджетного процесу, його стадії. Учасники бюджетного процесу та їх повноваження. Бюджетний період. Організаційні засади складання проекту Державного бюджету України. Порядок складання проекту державного бюджету. Інструкції з підготовки бюджетних запитів. Розроблення бюджетного запиту. Аналіз бюджетних запитів і розробка пропозицій проекту державного бюджету. Правила оформлення проекту закону про Державний бюджет України. Роль і завдання Міністерства фінансів у складанні проекту зведеного бюджету України. Складання проектів місцевих бюджетів. Вихідна інформація для складання проекту бюджету. Порядок і строки складання проекту. Організація роботи фінансових органів із складання проекту державного бюджету. Розгляд проекту державного бюджету в Кабінеті Міністрів України. Подання проекту бюджету до Верховної Ради України. Підготовка проекту закону про Державний бюджет України та його розгляд. Порядок внесення змін і доповнень у проект бюджету. Бюджетні призначення в разі несвоєчасного прийняття закону. Організація виконання державного бюджету. Казначейське обслуговування Державного бюджету України. Бюджетний розпис. Внесення змін до Закону. Захищені статті видатків бюджету. Складання, розгляд, затвердження, виконання місцевих бюджетів. Особливості затвердження та виконання місцевих бюджетів у разі несвоєчасного їх

прийняття. Звітність про виконання державного та місцевих бюджетів. Розгляд звіту про виконання закону про Державний бюджет України та звітів про виконання місцевих бюджетів.

Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

Поняття та мету міжбюджетних відносин. Види видатків на здійснення повноважень. Джерела здійснення видатків бюджетів. Відповідальність за здійснення видатків. Передача державою права на здійснення видатків. Критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами. Розмежування видатків між бюджетами. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості, їх використання та розрахунок. Міжбюджетні трансферти, їх види. Порядок надання міжбюджетних трансфертів.

Система доходів бюджету

Економічний зміст і методи формування доходів державного бюджету. Класифікація доходів державного бюджету. Джерела доходів державного бюджету. ВВП як основа доходної бази державного бюджету. Причини і умови використання національного багатства для формування доходів державного бюджету. Склад, структура і динаміка доходів державного бюджету. Правове регулювання формування доходної бази державного бюджету. Форми і методи мобілізації доходів бюджетів. Податкові методи формування доходів бюджетів. Підвищення ролі економічних нормативів у формуванні бюджетів. Функціональне призначення і характеристика різних видів податків у формуванні доходів державного бюджету. Неподаткові доходи державного бюджету. Доходи від операцій з капіталом. Офіційні трансферти. Аналіз доходів державного бюджету. Доходи місцевих бюджетів, джерела їх формування. Склад доходів, що закріплюються за місцевими бюджетами та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. Доходи місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

Система видатків бюджету

Економічний зміст видатків державного бюджету. Функції держави, їх вплив на склад і структуру видатків державного бюджету. Роль видатків державного бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку. Функціональна, економічна, відомча, програмна класифікація видатків державного бюджету, кредитування з вирахуванням погашення. Якісна і кількісна характеристика видатків державного бюджету. Класифікація видатків державного бюджету. Поточні бюджетні видатки та видатки розвитку.

Склад і динаміка видатків державного бюджету. Взаємозв'язок видатків і доходів державного бюджету. Структура видатків державного бюджету. Зміст видатків Державного бюджету України. Роль державного бюджету в регулюванні економіки, реалізації загальнодержавних цільових програм та інших видатків загальнодержавного значення. Методологічні підходи до планування бюджетних видатків. Принципи планування видатків державного бюджету, їх характеристика. Методи бюджетного планування та прогнозування видатків державного бюджету. Особливості планування видатків державного бюджету на основі використання соціальних стандартів та мінімальних норм і нормативів. Правова основа планування бюджетних видатків та їх розподілу між бюджетами різних рівнів. Особливості формування видатків місцевих бюджетів. Критерії розмежування видатків між місцевими бюджетами. Видатки, що здійснюються з місцевих бюджетів та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів. Видатки місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів. Передача видатків на виконання власних повноважень між місцевими бюджетами.

Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

Склад видатків на економічну діяльність держави, їх роль у розвитку економіки. Напрямки і форми бюджетного фінансування економіки. Бюджетні інвестиції, їх види. Капітальні вкладення і джерела їх фінансування. Конкурсний відбір об'єктів бюджетного інвестування. Позички державним

підприємствам з бюджету. Шляхи фінансового оздоровлення державного сектора. Операційні витрати, їх склад і призначення. Місце бюджетів у фінансуванні операційних витрат. Видатки бюджетів на науку. Джерела фінансування наукових досліджень.

Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

Форми й види соціального захисту населення. Склад видатків на соціальний захист населення, їх роль. Форми і методи фінансового забезпечення соціальної сфери. Соціально спрямовані державні цільові фонди. Бюджетне фінансування соціальної сфери. Основи кошторисного фінансування. Його принципи. Нормування видатків, види норм. Видатки бюджетів на освіту, їх склад і структура. Бюджетні заклади освіти, особливості організації їх діяльності. Фінансування загальноосвітніх шкіл. Оперативно-сітьові показники діяльності школи, порядок їх визначення. Система заробітної плати вчителів і порядок планування фонду заробітної плати. Складання і перевірка кошторису загальноосвітньої школи. Особливості кошторисного фінансування шкіл-інтернатів. Фінансування дитячих дошкільних закладів. Система заробітної плати і планування фонду заробітної плати. Кошторис дитячого дошкільного закладу. Бюджетне фінансування вищої освіти. Особливості кошторисного планування у вузах. Система заробітної плати працівників вищої школи. Видатки бюджетів на охорону здоров'я, їх склад і структура. Бюджетні заклади охорони здоров'я. Особливості організації фінансової діяльності закладів охорони здоров'я в умовах страхової медицини. Система заробітної плати медичних працівників. Складання і перевірка кошторису медичних установ. Бюджетне фінансування закладів культури, склад видатків. Особливості кошторису бібліотек, будинків культури та інших культурно-освітніх закладів. Фінансування преси, радіо, телебачення. Фінансування розвитку фізичної культури і спорту, роль бюджетів в державній підтримці олімпійського руху.

Видатки бюджету на оборону та управління

Фінансові та політичні аспекти видатків держави на оборону. Склад видатків на оборону, порядок її планування і фінансування.

Видатки бюджетів на державне управління, їх склад. Утримання органів законодавчої і виконавчої влади. Видатки на судові органи і прокуратуру. Видатки на правоохоронні органи. Видатки на утримання фіскальних та митних органів. Порядок планування і фінансування видатків бюджетів на управління.

Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

Економічна сутність державного боргу. Державний борг, його структура. Внутрішній та зовнішній, поточний та капітальний державний борг. Проблеми державного боргу, його межі і порядок обслуговування. Економічні та соціальні наслідки державного боргу. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу. Управління державним боргом. Способи управління: конверсія, консолідація, уніфікація, обмін облігацій за регресивним співвідношенням, відстрочка погашення, анулювання. Політика реструктуризації державного боргу.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабіченко В.В., Бойко С.В., Булгакова С.О. та ін. Бюджетна система: підручник / В.В. Бабіченко, С.В. Бойко, С.О. Булгакова та ін. ; за наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. - К.: Центр учбової літератури; Тернопіль: Економічна думка, 2012. - 871 с.
2. Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін. Бюджетна система: Навчальний посібник / В.Г. Баранова, О.Ю. Дубовик, В.П. Хомутенко та ін. за заг. ред. В.П. Хомутенко. - Одеса: Видавництво Бартенєва, 2014. - 392 с.
3. Благун І.Н. Бюджетний менеджмент: навч. посіб. / І.Н. Благун. - К.: Ліра-К, 2015.
4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
5. Говорушко Т. А. Бюджетна система: навч. посіб. / Т. А. Говорушко. – К. : Ліра-К, 2014. – 296 с.
6. Дем'янишина В.Г., Кириленко О.П. Бюджетна система: підруч. / за ред. С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина, О.П. Кириленко. - Тернопіль: ТНЕУ, 2013. - 624 с.
7. Дема Д. І., Фещенко Н.М., Шубенко І.А. Бюджетна система: навчальний посібник / Д. І. Дема, Н.М. Фещенко, І.А. Шубенко: за заг. ред. Д. І. Деми. - Житомир: Житомирський національний агроекологічний університет, 2014. - 500 с.
8. Малиняк Б. С., Толуб'як В. С., Горин В. П., Письменний В. В. Управління державними доходами і видатками. Навчальний посібник / Б.С. Малиняк, В.С. Толуб'як, В.П. Горин, В.В. Письменний; за ред. Б.С. Малиняка. - Тернопіль: Астон, 2015. - 154 с.
9. Станкус Т. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів / Т. Станкус. - Х. : Фактор, 2017. - 128 с
10. Федосов В. М. Бюджетна система : підручник / В.М. Федосов. - К.: Ліра-К, 2012. - 871 с.

Зміст програми дисципліни «Страхові послуги»

Сутність страхової послуги, її необхідність в умовах ризикогенного середовища

Страхові послуги як специфічний товар. Ознаки, які характеризують страхову послугу. Економічна необхідність страхових послуг, що надаються фізичним і юридичним особам та розширення їх асортименту. Вивчення й формування попиту на страхові послуги. Система страхових послуг. Безпосередній продаж: переваги й недоліки. Продаж через посередників: переваги й недоліки. Права і обов'язки страхових посередників. Вимоги законодавства України до страхових посередників.

Послідовність розробки, формування та реалізації страхових послуг на страховому ринку України

Порядок формування та реалізації страхових послуг кінцевому споживачу. Попит та пропозиція на страхові послуги. Суть маркетингової діяльності у страхуванні та її значення. Роль посередників на страховому ринку України. Фактори, які формують конкурентоспроможність страхової послуги на страховому ринку.

Порядок укладання та ведення страхової угоди

Етапи проходження страхової угоди: заява про страхування; укладення договору страхування; видача полісів, врегулювання вимог страхувальників щодо відшкодування збитків. Укладення договору страхування. Страховий поліс як форма договору страхування. Зміст страхового полісу. Його зв'язок з правилами страхування. Структура страхового полісу. Страховий сертифікат. Врегулювання вимог страхувальника щодо відшкодування збитків. Дії страхувальника при настанні страхової події. Дії страховика щодо розслідування характеру і розмірів збитків. Страховий акт. Виплата відшкодування. Система страхового забезпечення. Франшиза. Винятки. Правові відносини між суб'єктами страхування. Права та обов'язки суб'єктів страхових відносин. Вирішення суперечок та припинення дії договору страхування.

Страхування життя і пенсій

Необхідність і значення страхового захисту життя та пенсій громадян. Види страхування життя. Змішане страхування життя. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Одержувачі страхової суми у випадку смерті страхувальника. Порядок визначення і сплати страхових премій. Організація роботи страхової компанії щодо визначення страхових і викупних сум, порядок їх виплати страхувальнику, спадкоємцям або визначеним для цього особам. Страхування дітей. Страхування до вступу в шлюб. Довічне страхування. Страхування пенсій.

Страхування від нещасних випадків

Необхідність і значення страхового захисту громадян від нещасних випадків. Розвиток і сучасний стан страхування. Форми і види страхування. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків. Державне особисте страхування військовослужбовців і військовозобов'язаних, призваних на збори. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страхова премія і порядок її сплати. Визначення розміру страхових сум за наслідки нещасних випадків. Одержувачі страхової суми у випадку смерті застрахованого. Відмова у виплаті страхової суми. Особисте страхування від нещасних випадків на транспорті. Інші види обов'язкового страхування від нещасних випадків. Добровільні види страхування від нещасних випадків та умови їх проведення. Індивідуальне страхування громадян від нещасних випадків. Страхування дітей від нещасних випадків. Страхування туристів від нещасних випадків. Інші види добровільного страхування від нещасних випадків.

Медичне страхування

Необхідність, розвиток і сучасний стан медичного страхування. Суб'єкти страхування та відносини між ними.

Обов'язкове медичне страхування. Добровільне медичне страхування. Медичне страхування громадян, які виїждять за кордон.

Страхування майна юридичних осіб

Витоки майнового страхування в Україні. Поняття майнового страхування для юридичних осіб. Стан та розвиток страхування майна юридичних осіб в Україні. Обов'язкове страхування майна юридичних осіб. Добровільне страхування майна юридичних осіб. Пільги, які застосовують страхові компанії при страхуванні майна юридичних осіб.

Страховання майна та відповідальності фізичних осіб

Страховий захист особистої власності громадян: необхідність, види страхування. Страхування будівель, що належать громадянам. Порядок укладення договорів страхування будівель, що належать громадянам, визначення та сплати страхових платежів. Страхування тварин, що належать громадянам. Порядок укладення договорів страхування тварин, що належать громадянам, визначення та сплати страхових платежів. Порядок виплати страхового відшкодування. Страхування домашнього майна громадян. Порядок укладення договорів страхування домашнього майна громадян, визначення та сплати страхових платежів. Страхування засобів транспорту, що належать громадянам. Порядок укладення договорів страхування засобів транспорту, що належать громадянам, визначення і сплати страхових платежів. Поняття страхування відповідальності. Сутність, специфічний об'єкт страхування відповідальності. Порядок встановлення страхової суми, визначення збитків та їх відшкодування. Види страхування відповідальності. Страхування професійної відповідальності. Обов'язкове страхування відповідальності власників собак. Обов'язкове страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності зброю. Нові види страхування відповідальності в Україні.

Сільськогосподарське страхування

Економічні завдання страхового захисту в сільському господарстві. Розвиток і сучасний стан страхування майна виробників сільськогосподарської продукції. Форми й види страхування майна сільськогосподарських підприємств. Обов'язкове страхування урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Характеристика страхових випадків. Страхове забезпечення. Визначення вартості урожаю, обчислення й порядок сплати страхових премій. Організація роботи страхової компанії щодо визначення збитків і страхового відшкодування. Визначення факту й причин загибелі (пошкодження) урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Оцінка збитків при загибелі (пошкодженні) урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Страхове відшкодування. Добровільне страхування урожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Страхування сільськогосподарських тварин. Страхування будівель та іншого майна сільськогосподарських підприємств.

Страховання технічних ризиків

Необхідність і призначення страхування технічних ризиків. Види страхування. Страхування будівельно-монтажних ризиків. Умови страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування, їх оцінка. Обсяг страхової відповідальності. Виключення. Строк дії договору. Страхова сума. Страховий тариф. Оцінка збитку. Страхове відшкодування. Страхування машин і агрегатів від поломок. Умови страхування. Страхування електронної техніки та комп'ютерних баз даних. Страхування після пускових гарантійних зобов'язань. Умови страхування.

Страховання фінансово-кредитних ризиків

Сутність та економічний зміст страхування фінансово-кредитних ризиків. Кредитні ризики та їх характеристика. Організаційні форми страхування кредитів та їх характеристика. Страхування товарних кредитів. Страхування споживчих кредитів. Страхування заставного майна. Страхування експортних кредитів. Страхування ризику непогашення кредиту. Страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту. Страхування банківських гарантій. Страховий захист фінансових ризиків. Страхування недоотримання прибутку (доходів) та інших фінансових ризиків. Страхування депозитів та формування системи депозитного страхування в Україні.

Страховання відповідальності

Поняття страхування відповідальності та його значення. Сучасний стан та перспективи розвитку страхування цивільної відповідальності юридичних осіб. Страхування професійної

відповідальності в Україні. Страхування відповідальності товаровиробника. Обов'язкові види страхування цивільної відповідальності та їх характеристика. Добровільні види страхування відповідальності.

Страхування відповідальності за екологічне забруднення довкілля

Необхідність екологічного страхування. Страхування відповідальності за екологічне забруднення. Обов'язкові види екологічного страхування. Добровільні види екологічного страхування. Умови проведення страхування відповідальності за забруднення довкілля. Страхування витрат з очищення наслідків забруднення.

Автотранспортне страхування

Необхідність і значення страхування автотранспортних ризиків. Поняття автотранспортного страхування, його сутність. Об'єкти страхування. Розвиток системи автотранспортного страхування. Сучасний стан автотранспортного страхування. Страхування автомобілів. Характеристика об'єктів страхування. Варіанти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страховий тариф. Фактори, що впливають на розмір страхового тарифу. Страхова премія. Строк страхування. Франшиза. Пільги страхувальникам. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Форми страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Моторне (транспортне) страхове бюро України, його функції. Права і обов'язки членів МТСБ. Міжнародна система «Зелена картка», її розвиток. Страхування вантажів, що перевозяться автомобільним транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Визначення й порядок відшкодування

Морське страхування

Необхідність і особливості страхування морських ризиків. Суб'єкти страхування. Клуби взаємного морського страхування. Визначення договору морського страхування в Кодексі торговельного мореплавання. Страхування морських суден. Об'єкти страхування. Класифікація суден за категоріями ризику. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страхування відповідальності власників суден: перед третіми особами, за забруднення державних територіальних вод. Обсяг відповідальності. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страхування вантажів, що перевозяться морським транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страховий захист громадян від нещасних випадків на морському транспорті: членів судової команди, пасажирів. Форми страхування. Обсяг відповідальності. Винятки. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія та порядок її сплати. Визначення та виплата страхових сум.

Авіаційне страхування

Необхідність та особливості страхування авіаційних ризиків. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Законодавча база в авіаційному страхуванні. Страхування повітряних суден. Форми страхування. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Виключення із страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страхування відповідальності власників повітряних суден. Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Виключення із страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування. Страхування вантажів, що перевозяться

авіаційним транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Строк страхування. Страхова сума і страховий тариф. Оцінка збитків. Особливості виплати страхового відшкодування. Страхування відповідальності авіаперевізника за вантаж. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума і страховий тариф. Страховий захист громадян від нещасних випадків на повітряному транспорті. Види страхування й умови їх проведення. Суб'єкти страхування. Форми страхування. Обсяг відповідальності. Виключення із страхування. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Виплата страхового забезпечення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Внукова Н. Страхування. Навчально-методичний посібник. - Харків: Бурун Книга, 2014.- 371 с.
2. Говорушко Т. А. Страхування: навч. посіб. / Т. А. Говорушко. – Львів: Магнолія 2006, 2016. - 328 с.
3. Горбач Л. М. Страхування: Підручник. – К.: Кондор – Видавництво, 2016. – 544 с.
4. Дьячкова Ю. М. Страхування : навч. посібник / Ю. М. Дьячкова. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 240 с. 41.
5. Онисько С. М. Страхування: практикум для студентів вищих навчальних закладів освіти : навч. посіб. / С. М. Онисько. – К. : Ліра-К, 2015.
6. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р. №85/96-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.
7. Страхові послуги: лабораторний практикум / Р. В. Пікус, Н. . Приказюк, Т. П. Моташко, та ін.; за наук. ред. проф. Р. В. Пікус. – К.: Компринт, 2014. – 268 с.
8. Страхові послуги: навч. посібник / Д. І. Дема, О. М. Віленчук, І. В. Дем'янюк; за заг. ред. Д. І. Деми. – [2-е вид. перероб. та допов.]. – К. Алерта, 2013. – 526 с.
9. Страхові послуги: підручник у 2 частинах. За ред. В. Д. Базилевича – К.: Логос, 2014.
10. Ткаченко Н. В. Страхування : навч. посібник / Н. В. Ткаченко. – К. : Ліра-К, 2012. – 376 с.

Зміст програми дисципліни «Гроші та кредит»

Походження, суть та функції грошей

Економічна сутність грошей та концепції їх походження. Еволюційні форми вартості грошей. Історичні аспекти зміни форм грошей та їх характеристика. Функції грошей та механізм їх взаємодії. Роль грошей у ринковій економіці. Історичні аспекти походження гривні.

Грошовий оборот і грошова маса

Поняття грошового обороту та його економічна основа. Структуризація грошового обороту за окремими секторами. Модель грошового обороту. Сутність грошових потоків. Поняття грошової маси, грошові агрегати та грошова база, формули їх розрахунку. Швидкість обігу грошей та методи її визначення. Суть закону грошового обігу. Формули розрахунку кількості грошей, необхідних для обігу протягом певного часу.

Грошовий ринок

Сутність та специфіка функціонування грошового ринку. Поняття, об'єкти, суб'єкти та інструменти грошового ринку. Схема руху потоків грошових коштів на монетарному ринку. Структура грошового ринку за економічним призначенням ресурсів, за інституційними ознаками, за видами фінансових інструментів. Попит на гроші, формули розрахунку індексу цін, попиту на гроші. Чинники впливу на попит на гроші. Пропозиція грошей. Елементи, що входять до грошової бази, основні чинники, під впливом яких здійснюється створення грошової бази. Поняття та формула

розрахунку грошово-кредитного мультиплікатора. Чинники впливу на зміну коефіцієнта мультиплікатора.

Грошові системи

Сутність грошової системи та основні її елементи. Структура грошової системи. Структура системи безготівкових розрахунків. Інструменти здійснення безготівкових розрахунків. Структура системи готівкових розрахунків. Стадії розвитку золотого монометалізму. Види грошових систем та їх еволюція. Становлення та розвиток грошової системи України. Поняття національної грошової системи.

Інфляція та грошові реформи

Інфляція в ринковій економіці: фіскальні та грошові аспекти. Сутність, причини та закономірності розвитку інфляції. Види інфляції та її наслідки. Показники вимірювання інфляції: індекс споживчих цін, індекс Пааше, показники темпу зростання та темпу приросту інфляції. Особливості та етапи розвитку інфляційних процесів в Україні: етапи, основні характеристики, причини та наслідки. Грошова реформа як інструмент стабілізації грошового обігу. Сутність та види грошових реформ за глибиною реформаційних заходів, за характером обміну старих грошей на нові, за порядком введення в грошовий обіг нових грошей, за повнотою здійснення змін у грошовій системі, за характером впливу на курс національної валюти щодо іноземних валют. Особливості проведення та результати грошової реформи в Україні (6-12 вересня 1996 р.).

Валютний ринок і валютні системи

Сутність валюти та її класифікація. Види валюти залежно від країни-емітента валютних коштів, щодо валютних запасів країни, за режимом використання, по відношенню до курсу інших валют. Основні ознаки міжнародних валютних союзів. Валютний курс і фактори, що впливають на нього. Класифікація валютного курсу. Зв'язок між номінальним та реальним валютним курсом. Котирування валюти. Світова валютно-фінансова система та її еволюція. Шляхи становлення національної валютної системи України. Валютне регулювання і валютний контроль як інструменти стабілізації валютної політики в Україні. Платіжний баланс та золотовалютні резерви в механізмі валютного регулювання.

Кількісна теорія грошей і сучасний монетаризм

Загальні методологічні основи кількісної теорії грошей. Основні постулати абстрактної теорії грошей. Основні напрями теорії грошей. Номіналістична теорія грошей. Металістична теорія грошей. Марксистська теорія грошей. Напрями монетарної теорії грошей. Класична кількісна теорія грошей. Неокласична кількісна теорія грошей. Сучасний монетаризм. Основні аспекти грошово-кредитної політики України у світі сучасних монетарних теорій.

Кредит у ринковій економіці

Теорії кредиту. Необхідність, суть та функції кредиту. Основні положення натуралістичної та капіталоутворюючої теорії кредиту. Суб'єкти, об'єкти та функції кредиту. Види кредиту: комерційний кредит, банківський кредит, державний кредит, споживчий кредит, іпотечний кредит, лізинговий кредит, міжнародний кредит. Сутність, організація та технологія банківського кредитування. Нарощення суми за схемами простого та складного процента, у річному, помісячному та поденному режимах. Поняття маржі. Роль кредиту в умовах розвитку національної економіки та його межі.

Фінансові посередники грошового ринку

Сутність та функції фінансового посередництва. Класифікація фінансових посередників за американським та вітчизняним підходами. Побудова фінансово-кредитної системи України. Ознаки класифікації комерційних банків. Загальні ознаки фінансового посередництва, його еволюція. Функції фінансового посередництва. Фінансово-кредитна система та характеристика її елементів.

Однорівнева та дворівнева банківські системи. Поняття і структура фінансово-кредитної системи. Банківські інститути. Основні види небанківських фінансових інститутів та їх розвиток в Україні.

Центральні банки

Роль, значення та організація діяльності центральних банків. Функції центрального банку. Ієрархічна підпорядкованість функцій центрального банку. Основні етапи розвитку центральних банків. Створення, статус, принципи організації та функціонування Національного банку України. Характеристика складових елементів функцій Національного банку України. Основні етапи створення Національного банку України. Основні функції Національного банку України. Основні фінансові інструменти та цілі грошово-кредитної політики. Грошово-кредитна політика Національного банку України та її роль у стабілізації економіки України.

Комерційні банки

Поняття, типи та правова основа діяльності комерційних банків в Україні. Основні завдання та функції комерційних банків. Класифікація комерційних банків. Інструменти правового впливу на діяльність комерційних банків. Загальна характеристика операцій банку. Пасивні та активні операції комерційних банків. Показники ефективності діяльності банків і механізм її забезпечення. Перелік операцій, на які Національний банк України надає банкам банківську ліцензію та письмовий дозвіл на здійснення операцій. Основні показники для оцінки прибутковості комерційних банків. Тенденції розвитку банківського ринку України.

Міжнародні валютно-кредитні установи та форми їх співробітництва з Україною

Міжнародні фінансові інституції, мета їх створення. Міжнародний валютний фонд і його діяльність в Україні. Досвід і перспективи співпраці України і Міжнародного валютного фонду. Етапи співробітництва України з МВФ. Світовий банк як група кредитно-фінансових установ та основні його напрямки співробітництва з Україною. Склад групи Світового банку. Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародна асоціація розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Багатостороннє агенство з гарантування інвестицій. Регіональні фінансово-кредитні установи.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адамик Б.П. Національний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник. - Тернопіль: Карт-бланш, 2002. -278 с.
2. Александрова М.М., Маслова С.О. Гроші. Фінанси. Кредит: Навчально-методичний посібник. - 2-е видання, перероблене і доповнене. - К.: ПУЛ 2002. - 336 с
3. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. - 2-ге вид., перероб. й доп. -К.: Т-во "Знання", КОО, 1999. -305 с
4. Гроші та кредит: Підручник / За ред. проф. Б. С. Івасіва. - Тернопіль: Карт-бланш, 2000.-510 с
5. Костіна Н. І. Гроші і грошова політика: Навч. посібник. - К.: НІОС, 2001 -224 с.
6. Лагутін В.Д. Гроші та грошовий обіг: Навч. посіб. -5-тевид., стер. -К.: Т-во "Знання", КОО, 2003. - 199с.
7. Ляшенко В. МВФ в Украине // Общество в экономике. - М. - 2003. -№7-8. С. 233-267.
8. Михайловська І.М., Ларіонова К.Л. Гроші та кредит: Навчальний посібник. -Львів: Новий Світ - 2014. - 432 с
9. Щетинін А. І. Гроші та кредит: підручник. Видання 4-те, перероблене та доповнене. / Щетинін А. І. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 440 с.

Зміст програми дисципліни «Фінанси підприємств»

Основи організації фінансів підприємств

Сутність і функції фінансів підприємств. Обов'язкові передумови ефективного функціонування фінансів підприємств. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств. Грошові фонди та фінансові ресурси. Основи організації фінансів підприємств. Принципи комерційного рахунку. Основні види товариств, що функціонують в Україні. Фінансова діяльність та зміст фінансової роботи. Основні напрями фінансової роботи на підприємствах. Зміст та завдання управління фінансами підприємств. Фінансовий механізм підприємництва та його забезпечення.

Грошові кошти й організація розрахунків на підприємствах

Розрахунки й касові операції. Сутність грошових розрахунків підприємств. Безготівкові й готівкові розрахунки. Проведення касових операцій. Види банківських рахунків і порядок їх відкриття. Форми безготівкових розрахунків. Принципи організації безготівкових розрахунків. Розрахунки платіжними дорученнями. Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями. Розрахунки чеками. Розрахунки акредитивами. Вексельна форма розрахунків. Розрахунково-платіжна дисципліна та її вплив на фінансово-господарську діяльність підприємств.

Грошові надходження підприємств

Характеристика і склад грошових надходжень підприємств. Структурно-логічна модель грошових надходжень, формування й використання доходів підприємства. Класифікація грошових потоків за видами діяльності. Класифікація доходів від звичайної діяльності. Доходи (виручка) від реалізації продукції, робіт, послуг. Структура оптової ціни виробника на продукцію. Доходи від фінансово-інвестиційної та іншої діяльності. Формування валового і чистого доходу

Формування і розподіл прибутку

Формування прибутку підприємства. Прибуток як результат фінансово-господарської діяльності підприємства. Прибуток від реалізації продукції та його формування. Методи розрахунку прибутку від реалізації продукції. Сутність і методи обчислення рентабельності. Розподіл прибутку підприємства. Використання чистого прибутку підприємства.

Оподаткування підприємств

Сутність податків і їх функції. Класифікація податків і зборів. Система оподаткування підприємств та її становлення в Україні. Становлення оподаткування прибутку та чинний порядок оподаткування прибутку підприємств. Платежі за ресурси. Плата за землю. Фіксований сільськогосподарський податок. Податок із власників транспортних засобів. Податок на нерухоме майно (нерухомість). Непрямі податки, які сплачують підприємства. Вплив непрямих податків на фінансово-господарську діяльність підприємств. Державне мито. Акцизний збір. Податок на додану вартість. Збори і цільові відрахування, які сплачують підприємства. Місцеві податки і збори. Оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Оборотні активи підприємств

Сутність і основи організації оборотних коштів. Сутність, склад і структура оборотних коштів. Класифікація і принципи організації оборотних коштів. Визначення потреби в грошових коштах. Необхідність і способи визначення потреби в оборотних коштах. Нормування оборотних коштів для створення виробничих запасів. Нормування оборотних коштів у незавершеному виробництві і витратах майбутніх періодів. Нормування оборотних коштів для створення запасів готової продукції. Розрахунок нормативу оборотних коштів економічним методом. Джерела формування оборотних коштів. Власні джерела формування оборотних коштів. Використання банківських кредитів для формування оборотних коштів. Залучення коштів інших суб'єктів господарювання. Показники стану і використання оборотних коштів. Показники стану власних оборотних коштів. Показники використання оборотних коштів і шляхи прискорення їх обертання. Вплив розміщення оборотних коштів на фінансовий стан підприємства

Кредитування підприємств

Необхідність та сутність кредитування підприємств. Кругообіг коштів підприємств та необхідність залучення кредитів. Класифікація кредитів, що надаються підприємствам. Банківське

кредитування підприємств. Види банківського кредиту та їх характеристика. Умови та порядок отримання банківського кредиту. Порядок погашення банківського кредиту підприємством. Небанківське кредитування підприємств. Комерційне кредитування підприємств. Лізингове кредитування підприємств. Державне кредитування підприємств. Кредитування підприємств за рахунок коштів міжнародних фінансово-кредитних інститутів

Фінансове забезпечення відтворення основних засобів

Сутність основних засобів та їх відтворення. Склад основних засобів підприємства. Обороти основних виробничих засобів на підприємстві. Показники стану та ефективності використання основних засобів. Знос і амортизація основних засобів. Методи нарахування амортизації. Сутність і склад капітальних вкладень. Джерела і порядок фінансування капітальних вкладень. Фінансування ремонту основних засобів.

Фінансове планування на підприємствах

Фінансова стратегія підприємства. Завдання фінансової стратегії. Етапи формування фінансової стратегії підприємства. Умови досягнення ефективності фінансової стратегії. Зміст, завдання та методи фінансового планування. Основні підсистеми системи фінансового планування. Зміст фінансового плану та порядок його складання. Зміст і значення оперативного фінансового плану.

Фінансовий стан підприємства та його оцінка

Оцінка фінансового стану підприємства, її необхідність і значення. Особливості внутрішнього та зовнішнього фінансового аналізу підприємства. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємства. Інформаційні потреби основних користувачів фінансових звітів. Призначення основних компонентів фінансової звітності. Показники фінансового стану підприємства. Класифікація та порядок розрахунку основних показників оцінки майнового стану підприємства. Класифікація та порядок розрахунку основних показників прибутковості підприємства. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства. Класифікація та порядок розрахунку основних показників рентабельності підприємства. Оцінка фінансової стійкості підприємства. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства

Фінансова санація та банкрутство підприємств

Фінансова криза на підприємстві: симптоми та фактори, що її спричиняють. Економічна сутність санації підприємств. Менеджмент фінансової санації підприємства. Випадки, коли приймається рішення про фінансову санацію підприємств. Класична модель фінансової санації. Санаційний аудит. План санації. Сутність санаційного аудиту та етапи його проведення. Аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства, що перебуває в кризі. Ситуація підприємства на ринках факторів виробництва та збуту готової продукції. Аналіз причин кризи та сильних і слабких місць на підприємстві. Акт аудиторської перевірки. Фінансові джерела санації підприємств. Форми фінансової санації. Внутрішні джерела фінансової санації. Санація балансу. Зменшення статутного фонду підприємства. Санація із залученням коштів власників підприємства. Альтернативна санація. Участь кредиторів у фінансовому оздоровленні боржника. Фінансова участь персоналу в санації підприємства. Державна фінансова підтримка санації підприємств. Економіко-правові аспекти санації та банкрутства підприємств. Доарбітражне врегулювання господарських спорів. Арбітражне врегулювання господарських спорів. Необхідність, функції та завдання інституту банкрутства підприємств. Порядок оголошення підприємства банкрутом. Задоволення претензій кредиторів. Фінансова санація на ухвалу арбітражного суду. Мирова угода. Санація шляхом реорганізації (реструктуризації). Приховане, фіктивне та зумисне банкрутство.

Організація фінансів капітального будівництва

Основи функціонування фінансів в різних сферах діяльності. Фактори, що впливають на організацію фінансів в різних сферах діяльності. Галузеві особливості організації фінансів. Особливості будівельної галузі. Матеріально-технічне забезпечення будівництва. Обороти засоби будівельних організацій. Склад і джерела утворення оборотних коштів. Визначення величин

оборотних коштів. Ефективність використання оборотних коштів. Собівартість продукції будівельної організації. Поняття собівартості будівельно-монтажних робіт, склад її витрат. Кошторисна собівартість будівельно-монтажних робіт: поняття, призначення, порядок визначення. Планова собівартість будівельно-монтажних робіт: поняття, призначення, порядок визначення. Фактична собівартість будівельно-монтажних робіт: поняття, призначення, порядок визначення. Шляхи зниження собівартості будівельно-монтажних робіт. Прибуток і рентабельність у будівництві. Дохід будівельного підприємства. Види прибутку в будівництві. Розподіл прибутку. Рентабельність у будівництві

Фінанси підприємств сільського господарства

Особливості сільського господарства як галузі. Кінцеві результати діяльності аграрних підприємств. Основні фонди підприємств сільського господарства. Оборотний капітал аграрних підприємств. Нематеріальні активи аграрних підприємств. Авансований і власний капітал аграрних підприємств. Ефективність діяльності аграрних підприємств.

Особливості фінансів транспорту

Основні фонди підприємства. Аналіз динаміки та структури основних фондів. Вартість основних фондів. Показники використання основних фондів. Амортизаційні відрахування. Характеристика та аналіз оборотних фондів автотранспортного підприємства. Структура оборотних засобів. Ефективність використання оборотних засобів. Джерела формування оборотних засобів. Аналіз і оцінка ефективності роботи автотранспортного підприємства. Доходи підприємства. Управління доходами. Облік податку на додану вартість. Прибуток підприємства. Рентабельність підприємств автомобільного транспорту

Фінанси сфери товарного обігу

Матеріальні ресурси торгових підприємств. Основні фонди торгового підприємства. Класифікація, оцінка, аналіз. Планування розвитку матеріально-технічної бази торгівлі. Доходи торгових підприємств, їх характеристика та резерви збільшення. Аналіз, прогнозування і планування доходів підприємств та їх особливості в сучасних умовах. Витрати обігу торгових підприємств. Прибуток і рентабельність підприємств споживчої кооперації від торгової діяльності. Аналіз і планування прибутків і рентабельності підприємств. Економічна ефективність господарської діяльності кооперативних підприємств. Поняття ефективності господарювання. Показники ефективності господарської діяльності підприємства. Оцінка соціальної ефективності.

Зміст програми дисципліни «Банківські операції»

Створення та організація діяльності комерційного банку

Історія розвитку банківської справи. Особливості банківської діяльності у розвинутих країнах. Банківська діяльність: поняття, процес становлення, функції. Реорганізація банківської системи України. Класифікація банківських установ. Організаційно-управлінська структура банківських установ. Принципи організації банківських операцій. Порядок створення, реєстрації та ліцензування комерційних банків. Державне регулювання діяльності банківських установ. Характеристика та джерела формування банківських ресурсів, їх класифікація. Суть, структура, функції та значення банківського капіталу

Розрахунково-касові операції банків

Характеристика платіжного обороту. Суть і принципи організації безготівкових операцій. Відкриття і ведення банківських рахунків. Форми та способи безготівкових розрахунків. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень, платіжних вимог-доручень, чеків. Розрахунки акредитивами. Примусове списання коштів. Розрахунки в електронних системах типу «клієнт-банк»

Характеристика банківських платіжних карток. Учасники системи карткових розрахунків. Порядок видачі та обслуговування платіжних карток. Розрахунки з використанням платіжних карток Види міжбанківських розрахунків. Міжбанківські розрахунки через прямі кореспондентські відносини Загальна характеристика касових операцій. Організація емісійно-касової роботи. Операції приходних кас комерційних банків. Приймання платежів від фізичних осіб. Правила здійснення переказів готівки та виплати їх сум у готівковій формі Операції у вечірніх касах. Робота каси перерахування. Організація роботи банкоматів

Операції банків з векселями

Класифікація вексельних операцій банку. Кредитні операції з векселями. Торговельні та гарантійні операції з векселями. Розрахункові, комісійні та довірчі операції з векселями Експертиза векселів.

Кредитні операції банків

Суть, принципи та функції кредиту. Форми та види кредиту. Облік кредитних операцій. Організація банківського кредитування. Оцінка кредитоспроможності позичальника. Форми забезпечення кредиту. Споживчий кредит та міжбанківська торгівля ресурсами. Кредитний ризик та методи управління ним

Депозитні операції комерційних банків

Депозитні операції комерційних банків з юридичними особами. Депозитні операції комерційних банків з вкладками населення. Довіреності та заповіти на вклади, видача вкладу після смерті вкладника. Розпорядження рахунками неповно-літніх та визнаних недієздатними

Операції банків із цінними паперами

Види цінних паперів та банківської діяльності на фондовому ринку Емісійні операції банків Інвестиційні операції банків з цінними паперами Посередницькі операції банків з цінними паперами

Операції банків у іноземній валюті

Організаційні основи здійснення валютних операцій Торговельні операції з іноземною валютою Неторговельні операції з іноземною валютою Міжнародні розрахункові операції

Нетрадиційні банківські операції

Загальна характеристика банківських послуг. Лізингові операції. Факторингові операції. Трастові послуги. Послуги зі зберігання цінностей. Форфейтинг. Операції банку з дорогоцінними металами

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000р. №2121-III
2. Кредитна система України і банківські технології: Навч. посіб.: у 3 кн.- Л.:ЛБІ НБУ, 2002.- 336 с.
3. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000.- 215 с.
4. Міщенко В.І., Коренєва О.Г. Банківські операції: Підручник. – 2-ге вид.,перероб. і доп. –К.:Знання, 2007. - 796 с.
5. Мороз Ю.Н. Вексельне дело. – К.: Наукова думка: Лад, 1996. – 426 с.
6. Череп А.В., Андросова О.Ф. Банківські операції: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2008. – 410 с.
7. Шевченко Р.І. Банківські операції. – К.: КНЕУ, 2000.- 160 с.
8. Ющенко В.А., Міщенко В.І. Валютне регулювання: Навч. посіб. – К.:Знання, 1999. – 320 с.

ЗРАЗОК БІЛЕТА З ЕТАЛОНОМ ВІДПОВІДІ

Шифр _____

(штамп вищого навчального закладу/його підрозділу)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Фаховий іспит
Навчальні дисципліни Економічна теорія, фінансовий облік, фінанси, податкова система, бюджетна система, страхові послуги, гроші та кредит, фінанси підприємств, банківські операції

Примітка. Підписувати, робити будь-які примітки, що розшифровують роботу, забороняється

БІЛЕТ № 1

Завдання I-го рівня

Завдання I-го рівня містять 4 варіанти відповідей, з яких тільки ОДНА ПРАВИЛЬНА. Оберіть правильну, на Вашу думку, відповідь та позначте її у бланку відповідей знаком “+”. Кожне із завдань 1-10 оцінюється в 10 балів.

1 Державний бюджет України, як фінансовий план держави, затверджується:

- а) постановою Кабінету Міністрів України;
- б) Указом Президента України;
- в) Верховною Радою України;
- г) розпорядженням Національного банку України.

2 Грошові кошти підприємства - це...

- а) амортизаційні відрахування і прибуток;
- б) кошти, що перебувають на всіх рахунках і в касі підприємства;
- в) кошти, що перебувають в касі підприємства;
- г) кошти, що перебувають на всіх рахунках підприємства.

3 До власних джерел формування засобів належить:

- а) заборгованість за податками й платежами;
- б) кредиторська заборгованість;
- в) прибуток;
- г) кредити банків.

4 До послуги з особистих видів страхування належать:

- а) страхування майна юридичних та фізичних осіб;
- б) страхування сільськогосподарських ризиків;
- в) медичне та пенсійне страхування;
- г) страхування фінансово-кредитних ризиків.

5 Під поняттям бюджетні системи розуміють сукупність:

- а) бюджетних відносин;
- б) бюджетних установ;
- в) бюджетних норм;
- г) бюджетів.

6 У пасиві балансу згруповані:

- а) запаси
- б) джерела формування ресурсів;
- в) результати господарської діяльності;
- г) витрати підприємства

7 Політична економія:

- а) це наука про те, як людство розв'язує свої завдання відносно виробництва і споживання;
- б) це наука, що вивчає закони розвитку економічних систем;
- в) це наука, то вивчає виробничі відносини у взаємодії з розвитком продуктивних сил суспільства;
- г) це наука, що вивчає проблему рідкості ресурсів.

8 Відповідно до чого будується економічна структура видатків бюджетної класифікації:

- а) основних економічних характеристик операцій, під час проведення яких здійснюються видатки;
- б) головних розпорядників коштів;
- в) основних державних програм;
- г) основних функцій держави

9 Сукупність кредитів, наданих банком на певну дату, - це:

- а) кредиторська заборгованість;
- б) кредитний портфель;
- в) кредитний контракт;
- г) позичковий портфель.

10 До якої форми феодалної земельної ренти належить панщина?

- а) до відробітної ренти;
- б) до натурального оброку;
- в) до грошової ренти;
- г) до займу

_____ (штамп вищого навчального закладу/його підрозділу)

Шифр _____

Завдання II-го рівня

Завдання II-го рівня містять 2 завдання, кожне з яких оцінюється в 25 балів

Завдання 11

Дайте характеристику акціонерному товариству:

Завдання 12

Охарактеризуйте грошовий чек

Завдання III-го рівня

Завдання 15 оцінюється в 50 балів.

За наведеними даними скласти прибутковий ордер. Підприємство ТОВ «Захід»; код ЄДРПОУ 2121212121; номер документа 45; дата 14.02.2020р.; сума 75,00 грн.; прийнято від Мазуренко Сергія Петровича згідно авансового звіту; головний бухгалтер Смирнова Г.Р.; касир Петрик В.М.

Типова форма № КО-1

Ідентифікацій
ний
код ЄДРПОУ

(найменування підприємства (установи, організації))

Прибутковий касовий ордер № _____

від “__” _____ 20__ р.

Кореспондуючий рахунок, субрахунок	Код аналітичного рахунку	Сума цифрами	Код цільового призначення	

Прийнято від _____

Підстава: _____

Сума _____

_____ грн. _____ коп.

(словами)

Додатки: _____

Головний бухгалтер _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Одержав касир _____

(підпис, прізвище, ініціали)

(найменування підприємства (установи, організації))

Квитанція

до прибуткового касового ордера № _____

від “__” _____ 20__ р.

Л
і
н
і
я
в
і
д
р
і
з
у

Прийнято від _____

Підстава: _____

Сума _____

(словами)

_____ грн. _____ коп.

М.П.

Головний

бухгалтер _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Касир _____

(підпис, прізвище, ініціали)

Розглянуто і обговорено на засіданні кафедри фінансово-економічних дисциплін

Протокол № 7 від «17» лютого 2022 р.

Завідувач кафедри _____

Кількість балів _____

(цифрами та словами)

Екзаменатори _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Голова фахової атестаційної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

